

Pre-expresszionista alkotások a 17. századból

Jelentős eredményeket ért el a magyar peregrinusok 17. századi héber nyelvű köszöntőversei feldolgozására vállalkozó kutatás – erről tanúskodik Koltai Kornélia 2023-as tanulmánya is, melyet a neves *Judaica* folyóiratban publikált. Az alábbiakban a szerző beszámolóját olvashatják a publikálást megelőző kutatásról és a publikációjában foglaltokról.

Hazai és határon túli magyar, illetve európai (és amerikai) egyetemi könyvtárak, levéltárak mélyein már több évszázada heverték feldolgozatlanul olyan héber nyelvű üdvözlőversek (*carmina gratulatoria*), amelyeket magyar protestáns peregrinusok (külföldi egyetemeken tanuló, esetünkben teológushallgatók) írtak a 17. században. Tudományos attitűddel, pláne módszeres tudományos feldolgozási igénnyel az elmúlt évekig nem közelítettek e héber nyelvű 17. századi *hungaricához*. Ferenc Postma (Amsterdam) és Zsengellér József (akkor még KRE HTK) kezdett el először foglalkozni a költeményekkel, de világos volt, hogy ezt a hatalmas munkát egy erre szakosodott kutatócsoport kell, hogy elvégezze. 2017-ben összeállt a kutatócsoport (**Zsengellér József, Biró Tamás, Götz Andrea, Juhász Szandra, Koltai Kornélia**), és „Magyar peregrinusok héber köszöntőversei a 17. században” címen sikeres NKFIH-pályázatot nyújtott be (K-125486/K142453), majd nagy erővel neki is látott a munkának.

A kutatócsoport – egyebek mellett – új héber versek felkutatását, az üdvözlőversek átírását, megfejtését, lefordítását és nyelvi-irodalmi elemzését tűzte ki célul. A kutatás éve alatt azonban nem várt – nyelvi, tartalmi és poétikai – kihívásokkal kellett szembesülnöm: **a 17. századi héber *carmenek* megfejtése rengeteg fejtörést és álmatlan éjszakát okozott.**

Néha egy-egy vers szinte már megfejthetetlen feladványnak is bizonyult. (A kutatást záró konferencia anyaga 2023-ban, Koltai Kornélia és Zsengellér József szerkesztésében, *שיר פשוט ומחולק Héber üdvözlőversek és a peregrináció* címen [önálló kötetben jelent meg](#)).

Az Utrechti Egyetemen az 1650-es évek elején íródott héber versek más szempontból is kihívást jelentettek. Az már a versek szerzőinek és címzettjeinek névsorából is nyilvánvalóvá vált, hogy egy központi egy központi figura, Komáromi Csipkés György köré csoportosultak a héber versírói ambícióval fellépő magyar ifjak. A tehetséges teológushallgató részvételével zajló tudományos események (disputációk, egyetemi kinevezési székfoglaló beszéd) szolgáltatták az apropót ahhoz, hogy minél több diák tollat ragadjon és héberül alkosson. Komáromi elévülhetetlen érdemeket szerzett a hebraisztika területén, hallgatótársai viszont nála akartak érdemeket szerezni azzal, hogy héberül gratuláltak a jeles események alkalmából. A tudós ifjú megmozgatta a társaságot!

Mai fogalmak szerint véleményvezér lehetett, egy olyan influenszer, akinek az Instagram-fiókját érdemes volt bekövetni, előnyt jelentett kapcsolatban állni vele. Négy héber verset is írtak neki – három év leforgása alatt – gratuláció céljából a társak (és még egyet a tanára, Johannes Leusden is!) – ami páratlan a korpuszban. Szathmári Ötvös István, Somosi Petkó János és Alistáli Farkas Jakab neve alighanem régen a feledés homályába veszett volna, a versek megírásával egyidejűleg azonban a keresztény hebraisták történetébe is beírták magukat.

[A vonatkozó publikáció](#) Alistáli Farkas Jakab 1652-es versének fordítását, értelmezését, elemzését tartalmazza. Ez a vers (is) első olvasásra eléggé érthetetlennek tűnik. Grammatikátlan szerkesztésekből, hibás nyelvtani alakokból, egymás mellé helyezett szavak sorozatából áll, amelyek szervesen, szintaktikai kapcsolódás nélkül, felsorolásszerűen (ámde nem felsorolás-értelemben) építik fel a verset. A héber költemény stílusa, lüktetése, expresszív ereje, hangulata azonban magával

ragadó. A szerző számára a nyelvtani szabályok betartásánál (ha egyáltalán elsajátította a héber alaktani, szintaktikai szabályokat) nyilvánvalóan fontosabbnak bizonyult a kreativitás, a szuverén alkotói tevékenység. A homály pedig, valamint a kétütemű felező 8-asok, 9-esek megszakításos metszetei révén a szaggatottság, töredezettség mintha már műfaji-stiláris kellék volna.

A többi, Komárominak címzett verssel együtt ezt a *carment* is minimalizmus és szaggatott megformáltság jellemzi, amely nagyon távol esett a korabeli kurrens trendektől, a burjánzó és díszített irálytól.

Ezek az alkotások szembementek a külvilág elvárásaival, és csoportképző jelleggel rendelkeztek (ezért is adtam az „Utrechti kör” elnevezést a szerzőiknek). Nehéz azonban pontosan meghatározni, hogy az erős szubjektivitással, érzelmi töltettel és kifejezőerővel bíró versek megformálásában mekkora szerep jutott a tudatosságnak. Talán nem tévedek nagyot, ha e stílusdivat kialakításában és művelésében a fiatalemberek foghíjas nyelvtudását, valamint ifjúkori virtuskodó önbizalmukat, szenvedélyességüket teszem felelőssé, amely nem törődött a grammatikával. Azzal viszont nagyon is, hogy felülmúlják társukat a „költői versenyben”, úgy, hogy közben azért utánozták is egymás stílusát – a divathullám meglovagolása pedig már nagyon is tudatos lépésként könyvelhető el. Bármilyen legyen is a motiváció, az „Utrechti kör” szerzői olyan stílust teremtettek, amely megelőzte és megelőlegezte az expresszionista versek korát, így Alistáli verse is (héber nyelvű) pre-expresszionista alkotásnak tekinthető.

Jelen verselemzés (szövegközléssel együtt) a judaisztikai-hebraisztikai szakterületen elismert *Judaica. Neue digitale Folge* (JNDF) című folyóiratban [került publikálásra](#). Az elfogadást hosszú folyamat előzte meg, és a szerkesztés is sok időt vett igénybe. A publikálási feltételek tehát megegyeztek bármely Q1-es folyóirat elfogadási, szerkesztési procedúrájával. A nagy presztízsű JNDF online folyóirat (judaica.ch) a 74 évig [nyomtatott formában megjelent](#) *Judaica. Beiträge zum Verstehen des Judentums* jogutódja, a digitális platformra történő áthelyezéssel a szerkesztőbizottság a kor megváltozott igényeinek kívánt eleget tenni, és egyúttal azt is demonstrálta, hogy lépést tartanak a kor kihívásaival: a klímavédelmi szempontokkal, a megváltozott kutatói, olvasói szokásokkal.

A JNDF-beli angol nyelvű publikáció remélhetőleg azok számára is elviszi egy 17. századi magyar alkotó progresszív stílusú héber versének a hírét, akik a magyar peregrinusok *carmina gratulatoria*-korpuszáról a nemzetközi judaisztikai tudományos világban még nem hallottak.

Sajtókapcsolat:

- kommunikacio@elte.hu

Eredeti tartalom: Eötvös Loránd Tudományegyetem

Továbbította: Helló Sajtó! Üzleti Sajtószolgálat

Ez a sajtóközlemény a következő linken érhető el:

<https://hellosajto.hu/10163/pre-expresszionista-alkotasok-a-17-szazadbol/>